

דברי מאיר

מאוצרותיו של הרה"ג רבי מאיר סנדר שליט"א

מו"צ בירושלם תובב"א ומה"ס 'דברי מאיר' ועוד

בס"ד

אלול התשע"ט

גליון מס' 12

פי לא תחפץ במוות המת,
פי אם בשונו מדרפו וחייה.
ועד יום מותו תחפה לו,
אם ישוב - מיד תקבלו.
(מתוך תפילת 'ונתנה תוקף')

פנינים ופרפראות

על פרשות השבוע שבהודש זה

דריהם הם זכרונם

פרקי חיים והנהגות מרבוזינו הקדושים
שיום פקידת שנתם בהודש זה

| פרשת שופטים |

צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף (טז, כ).

הרה"ק בעל ה"שפת אמת" זיע"א פירש, שגם את הצדק - יש לרדוף בצדק. פעמים רבות יוצא לאדם לריב עם זולתו בענין צודק, אבל אינו בורר את האמצעים במלחמתו, עד כדי כך שהופך עצמו מנרדף - לרודף חסר חמלה.

וכבר הזהיר מרנא הגה"צ רבי ישראל מסלנט זצוק"ל לאחד שביקש לצאת למלחמת חורמה על עניין צודק: "אם אתה צודק - ראה שתשאר צודק!"...

| פרשת כי תצא |

וְיָמַד תְּהִיָּה לָךְ עַל אֲזַנְךָ, וְהָיָה בְשִׁבְתְּךָ חוּץ וְהִפְרַתָּה בָּהּ, וְשִׁבְתָּ וְכִסִּיתָ אֶת אַזְנוֹתֶיךָ כַּגִּיד. (יד).

דברי תורה ומוסר שאתה שומע באזניך - "על אזנך", יהיו חדורים וקבועים בלבד כיתד, כי אז אפילו "והיה בשבתך חוץ" - כשתחורג פעם חלילה במקצת מתחום הקדושה, "וחפרת בה" - חפור תחפור בקרבך ותעורר את דברי הקדושה ששמעת בשעתו, "ושבת וכסית את צאתך" - אזי יביאוך הדברים לידי תשובה ולידי כיסוי יציאתך החוטאת... (דגל מחנה אפרים).

| פרשת כי תבוא |

וְהָיִיתָ רֶק לְמַעַלְתָּה, וְלֹא תִהְיֶה לְמַטָּה (כח, יג).

כתב מרן הראש"ל רבינו עובדיה יוסף זצוקללה"ה:

יבואר על פי מה שכתוב (משלי טו): "אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה", כי שמא יאמר האדם בליבו: לא אלך בגדולות ובנפלאות ממני, די לי אם אחזיק בתומתי וביראתי, ועל משמרתי אעמודה, ולא להוסיף, ובאמת שאין כך הדבר, שאם לא יעלה ממדרגה למדרגה, ולא ילך מחיל אל חיל, בעל כורחו יפול למטה.

וזהו שאמר: "אורח חיים למעלה למשכיל" - שאם לא יעלה מעלה מעלה, על כרחו ירד לשאול מטה, ולכן אמר התנא: "ודלא מוסיף - יסיף". ולכן גם נאמר "מתהלך בתומו צדיק" - שאינו עומד במקום אחד, אלא הולך וגדל, צעד אחר צעד, כי בלתי אפשרי שיעמוד במדרגה אחת, פן יפול למטה (ענף עץ אבות - פ"א משנה יג).

| פרשת נצבים |

וּבְחַרְתָּ בְּחַיִּים לְמַעַן תִּחְיֶה אַתָּה וְיִרְעֶיךָ: לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ, לְשִׁמּוֹעַ בְּקוֹל וְלִדְבָרָהּ בּוֹ, כִּי הוּא חַיָּה וְאַרְבֵּי יָמֶיךָ (ט-כ).

פירש רבינו ה"אור החיים" הקדוש זיע"א: "ובחרת בחיים" - אבל באילו חיים תבחר? חיים שהם "לאהבה את ה' אלקיך, לשמוע בקולו!" כי מה לאדם חיים - אם לא רצונו יתברך!

וזהו שאנו מבקשים בימים הנוראים, הבאים לקראתנו לטובה: "זכרנו לחיים, וכתבנו בספר החיים" - חיים שהם - "למענך אלוקים חיים!" (מעין השבוע).

יום ד' אלול (תרפ"ו) - הוא יום היאר-צייט של מרן הגאון האדיר רשכבה"ג ר' מאיר שמחה הכהן מדווינסק זצוק"ל, בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם ו"משך חכמה" על התורה (את הספר "אור שמח" הדפיס בחייו, וספר "משך חכמה" הודפס מכת"י לאחר מותו ע"י הגאון ר' מנחם מנדל ז"ק זצ"ל - רבה של ריגה).

היה גאון עצום ובעל מדות נפלאות ולב טוב, וקיבל את כולם בסבר פנים יפות, ועשה הרבה "שלום בית" בין איש לאשתו.

מסופר עליו (מפי עדי ראיה, ואני הכרתי אחד שראה זאת כשהיה ילד - הוא הגאון רבי אליעזר פלציניסקי זצ"ל), שפעם אחת עלה הנהר שבסביבות עיר מגוריו "דווינסק" (נמצאת בלטביה, ו"ריגה" בירתה) על גדותיו, ואיים לפרוץ את הסכר ולהציף את כל העיר. היה זה בשב"ק, וכל הגויים והכמרים הלכו לעבודה זרה שלהם - ואין מושיע להם. עד שהלך הגאון ר' מאיר שמחה אל הנהר כשהוא מעוטף בטליתו, וכל העם הולכים אחריו, וציווה על הנהר שישקע ויחזור למקומו - וכן היה! ונתקדש שם שמים בגויים.

פעם עצרוהו הקומוניסטים בעוון שמירת הדת, כשהוא מעוטף בטליתו ועטור בתפילין, וזרקוהו לבית הסוהר, ומכיון שידוע היה שלא יוצאים משם בחיים - יצאה השמועה שנפטר לבית עולמו, והספידוהו הרבה ובכו עליו, ובעיתוני התקופה נכתב "ר' מאיר שמחה איננו!" וכתבו הרבה בשבחיו ובמעלותיו. וכאשר שוחרר מבית הכלא, ביקש לקרוא מה שכתבו עליו והספידוהו, באמרו בענוותנותו הרבה - שיש לו למה לשאוף!...

בספרו "משך חכמה" על התורה, בפרשת בחוקותי (בענין הקללות) חזה את ה"שואה" האיומה (שהתרחשה לאחר שנים מפטירתו), והאריך שם בכתבו שאם יתבוללו בגויים ויחשבו ש"ברלין היא ירושלים", יבוא רוח שואה ויאמר להם שברלין איננה ירושלים....

על הפסוק (בפרשת בא) "וכל בן נכר לא יאכל בו", תירגם אונקלוס: "'בר ישראל דאישתמיד". ונאמרו בזה הרבה פלפולים לבאר מדוע לא כתב התרגום כפשוטו של הפסוק, שהמדובר הוא על "גוי". ורבינו הגרמ"ש זצוק"ל ביאר בפשיטות נפלאה, שהרי לגוי לא נאמר שום ציווי בתורה, שהרי לא קיבלו את התורה, ועל כרחך שהציווי הוא על ישראל שנשתמד ר"ל. זיע"א.

(מתוך שיעור - אור ל-כ"א מנ"א תשע"ט)

מושגים בהלכה

ביאור עניינים שונים בקצרה
להרחבת ידיעת התורה

• הוצאה מרשות לרשות בשבת •

א. ארבע רשויות לשבת, וביאור "כרמלית"

כתב בשו"ע (סי' שמ"ה ס"א, מהגמ' שבת דף ו'): "ארבע רשויות לשבת, רשות היחיד, ורשות הרבים, כרמלית (פי' רך מל, לא לח ולא יבש, אלא בינוני, ה"נ לא רה"י לפי שאין לו מחיצות, לא ר"ה שאינו דומה לדגלי מדבר, דלאו להילוכא דרבים עבידא. רש"י), ומקום פטור".

ודוגמא ל"כרמלית" - כגון חוף הים, שהרי אינו רה"י, כי אינו מוקף במחיצות, אך גם אינו רשות הרבים, כי אין רבים בוקעים זו, ואינו כמו רחוב המיועד להליכת בני אדם [אלא מסדרים בו "טיילת" מסודרת ומרוצפת, ובזה יש לדון דהוי רה"י].

ב. גדר רשות היחיד [והאם מודדים עובי המחיצות]

בגדר רשות היחיד - כתב השו"ע (סי' שמ"ה ס"ב): "איזהו רשות היחיד, מקום המוקף מחיצות גבוהות עשרה טפחים ויש בו ארבעה טפחים על ד' טפחים [- דהיינו 40 ס"מ על 40 ס"מ בערך] או יותר, וכן חריץ עמוק עשרה ורחב ד' על ד', וכן תל גבוה עשרה ורחב ד' על ד'".

ובמ"ב (שם סק"ג) דן באריכות האם כוללים את עובי המחיצות בתוך השיעור ד' טפחים הנ"ל או לאו, ומכריע כך: "ובאלויה רבה הביא בשם הרשב"א [וכה"ג איתא ג"כ במלחמות] לחלק בענין זה, דמחיצות עבות שראוי להניח מלמעלה דף על גביהם ולהשתמש שם, מצטרף העובי של החלל לשיעור זה, כיון שראוי להשתמש שם, ואם לאו אין מצטרף". אמנם כתב שם, שהסכימו האחרונים שכל זה דוקא לענין שיקרא שם "רשות היחיד" על עובי המחיצה מלמעלה, אבל לענין החלל שבין המחיצות - לכו"ע אינו נקרא רה"י עד שיהיה בו שיעור ד' על ד'.

ג. גדר רשות הרבים - ט"ז אמה, ששים ריבוא, מפולש

בגדר רה"ר - כתב השו"ע (סי' שמ"ה ס"ז בשם הגמ' שבת צ"ט): "איזהו רשות הרבים, רחובות ושווקים הרחבים ט"ז אמה, ואינם מקורים, ואין להם חומה, ואפילו יש להם חומה - אם הם מפולשים משער לשער (ואין דלתותיו נעולות בלילה - טור), הוי רשות הרבים". **וא"כ לדעה זו, כל רחוב שהוא ברוחב ט"ז אמה, יש לו גדר של רה"ר** [וזה אחת מחומרי הגר"ח נאה צ"ל ומקולי החזון איש צ"ל, שהרי שיעורי הגר"ח נאה קטנים יותר, וא"כ אף ברחוב שלא רחב כל כך יתכן לשיטתו שהוא נקרא רה"ר].

אך ממשיך השו"ע ומביא דעה נוספת: "ויש אומרים שכל שאין ששים ריבוא עוברים בו בכל יום אינו רה"ר". ולפי דעה זו יש קולא גדולה, שהרי כא בארץ הקודש מעטים הם דרכים אלו [יש שחששו לרחוב ז'בובינסקי] החוצה את הערים בני ברק-רמת גן-פתח תקוה, וכמו כן "כביש גהה" או "כביש ירושלים-תל אביב". אבל מלבד דרכים אלו, קשה למצוא בא"י דרך שעוברים בה ששים ריבוא בכל יום].

ובמ"ב (סי' שמ"ה סק"ג) הכריע: "ולענין הלכה, מדעת המחבר שכתב דעה זו רק בשם יש אומרים, משמע דלהלכה לא ס"ל כן. ומ"מ אין לנו כח למחות ביד הסומכין על דעה זו, דדעה זו ג"כ לא דעת יחידיאה היא, כמו שכתבתי בביאור הלכה, וכן צידדו כמה אחרונים" [ובאמת בביאור הלכה שם (ד"ה "שאינן שישים") האריך בזה ומנה הרבה פוסקים שסוברים שרה"ר היא ט"ז אמה, ומאיך הרבה פוסקים שסוברים שרה"ר היא זו שעוברים בה ס' ריבוא בכל יום, והזכיר את שמותייהם אחד לאחד באריכות, ע"ש. אבל הכריע, שמכיון שרוב הפוסקים ס"ל שרה"ר היא ט"ז אמה, כן הלכה, אבל הסומך על הדעה השניה יש לו על מי לסמוך].

אמנם כבר הבאנו לעיל את דברי השו"ע שרשות הרבים היא דוקא ב"מפולש", היינו שפתוח מצד לצד. ומרן החו"א זצוק"ל חידש (הובא בספר "שונה הלכות" למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א), שכאן בארץ הקודש אין שייך דין "מפולש", ושייך בחו"ל - כגון במנהטן, שהכבישים ישירים ופתוחים מים אל ים. אבל בארצנו [בדרך כלל] כל רחוב פתוח לרחוב אחר וממולו קיר, ואז פונים ימינה או שמאלה, ולכן לא שייך בזה דין רה"ר דאורייתא, אלא רק דין כרמלית, וכ"ל [וענין כל זה באריכות בספר "שונה הלכות" ח"ב סי' שס"ג סעי' ו'-ז].

ד. גדר "מקום פטור"

בגדר מקום פטור - כתב השו"ע (סי' שמ"ה ס"ט): "מקום פטור הוא מקום שאין בו ד' על ד' וגבוה משלשה ולמעלה עד לרקיע, או חריץ שאין בו ד' על ד' ועמוק יותר משלשה, וכן המחיצות הגבוהות מג' ולמעלה ואין ביניהם ד' על ד' - ולכן מקום זה אין לו דין רה"י, מכיון שאינו רחב ד', אבל גם אינו רה"ר וכרמלית, וכנ"ל.

(מתוך שיעור - ט סיון תשע"ח)

אמרי בינה

מוסר ואגדה, חיזוק והשקפה
מצדיקי הדורות זע"א

תרצ"ט שעות שבחודש אלול

ה"משנה ברורה" בתחילת הלכות ראש השנה מביא, שחודש אלול הוא עת רצון, וזמן שבו "התשובה מקובלת להיות לבו קרוב אל דודו בתשובה, ואז דודו קרוב לו לקבל תשובתו מאהבה".

והביא על כך שני רמזים: "אני לדודי ודודי לי" - ר"ת אלול, וכמו כן "ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך" - ר"ת אלול.

ובספר "בני יששכר" כתב, שאף מספר השעות שיש בעת רצון זו, נרמז בפסוקים: שהרי בכל יום ישנן עשרים וארבע שעות. ואם נכפיל מספר זה בעשרים ותשעה ימים שבחודש אלול, נמצא שיש בחודש אלול תרצ"ט (696) שעות.

- ועל פי זה פירש את הפסוק (משלי טז, ז) "ברצות ה' דרכי איש, גם אויביו ישלים אתו", ודרשו חז"ל בירושלמי, ש"אויביו" זהו היצר הרע. והנה, המלה "רצות", עולה בגימטריא תרצ"ט - לרמז שאם אדם הולך בדרכי ה' בכל שעות חודש אלול, אזי "גם אויביו ישלים אתו" - גם היצר הרע יעשה עמו שלום, ויהפכו לו עוונותיו לזכויות...

(פנינים)

מכתבי תורה זהוראה

שהשיב מורנו הרב שליט"א

עץ שיעקרו ברה"י ונופו ברה"ר ופירותיו הפקר - לגבי תרו"מ

בס"ד, יום ה', י"ט תמוז תשע"ז

כב' ידידי היקר הבה"ח מאד - יוסף ילוז שיחי', שלום וברכה וכט"ס, נעימות בימינכם נצח.

בדבר שאלתו החשובה, לגבי עץ שנמצא בתוך חצר פרטית ונופו ופירותיו מחוץ לחצר, ובעלת הבית מתירה לקצוץ פירות, ולכן אין בזה משום גזל - וכל השאלה היא על מעשר, כי הנוף נמצא בחוץ, וממילא זה הפקר.

הנה דין זה לא נמצא בפוסקים בכלל, שאם הנוף נמצא בחוץ דינו כהפקר, כי מצינו תמיד שהולכים אחר הגזע, ואדרבה, אם נאמר שזה הפקר אין בזה גם משום גזל, וכל אחד יגדל אילנות ונופיו יילקחו ע"י כל עובר ושב.

והנה בשביל לומר חידוש כזה, היו צריכים לכתוב אותו הפוסקים, שהרי קי"ל שכל דבר שבחצירו של אדם שלו הוא, ופשיטא שהולכים אחר הגזע - והרוצה לומר שזה הפקר, זה חידוש גדול, ויביא ראיה לדבריו.

ולכן פשוט שזה חייב בתרומות ומעשרות כשרואה פני הבית, מעיקר הדין ובברכה. וכן הסכים עמי באריכות הגאון הגדול ר' אליעזר הלוי דינר שליט"א - ראב"ד עדת ישראל ושארית ישראל ב"ב.

**בכבוד רב ובברכה, ידיך הדושו"ט
מאיר סנדר
פעיה"ק ירושלם תובב"א**